

УДК 347.965

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.03.3.35>

АДВОКАТСЬКА ТАЄМНИЦЯ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ТА ОБСЯГУ

Семенов М.В.,

адвокат,

аспірант Запорізького національного університету

ORCID: 0009-0003-7403-1758

Семенов М.В. Адвокатська таємниця: проблеми визначення предмету та обсягу.

У статті здійснюється комплексне дослідження інституту адвокатської таємниці як фундаментальної основи правової системи, що забезпечує належний рівень захисту конфіденційності відносин між адвокатом і клієнтом. Автор проводить ґрунтовний аналіз законодавчого визначення та регулювання адвокатської таємниці в Україні, детально розглядає її юридичний зміст, правові межі та механізми захисту. Особлива увага приділяється порівнянню національного законодавства з відповідними міжнародними стандартами, передусім практикою Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ).

У роботі системно висвітлюється актуальність проблеми в сучасних умовах цифровізації суспільства, що створює нові виклики для захисту конфіденційної інформації та вимагає переосмислення традиційних підходів до забезпечення адвокатської таємниці. Автор розкриває багатоаспектність предмету адвокатської таємниці, включаючи такі його складові, як: факт звернення до адвоката, мотиви звернення, зміст і характер правових консультацій, документи, передані адвокату, електронну кореспонденцію та інші форми комунікації.

Важливим аспектом дослідження є розгляд новітньої судової практики, зокрема справи *Reznik v. Ukraine* (2025), яка стала значущим прецедентом, що підкреслює необхідність чіткого визначення предмету адвокатської таємниці та запровадження ефективних механізмів її правового захисту в національному законодавстві. Автор виявляє та аналізує проблемні аспекти чинного правового регулювання та правозастосовної практики, пов'язані з розбіжностями в українському законодавстві та відсутністю уніфікованих стандартів захисту конфіденційної інформації.

На основі проведеного аналізу у статті запропоновано комплекс науково обґрунтованих напрямів удосконалення правового захисту адвокатської таємниці. Серед них: гармонізація національного законодавства з міжнародними стандартами, посилення механізмів судового контролю за дотриманням принципу конфіденційності, удосконалення процедур кібербезпеки для захисту електронних даних та впровадження додаткових правових гарантій для адвокатів у процесі здійснення їхньої професійної діяльності.

У підсумку автор обґрунтовує необхідність системного удосконалення законодавчого регулювання адвокатської таємниці в Україні для забезпечення високого рівня конфіденційності адвокатської діяльності відповідно до європейських стандартів та практики ЄСПЛ.

Ключові слова: адвокатська таємниця, конфіденційність, ЄСПЛ, міжнародні стандарти, цифровізація, правове регулювання.

Semenov M.V. Attorney-client privilege: problems of defining the subject and scope.

The article provides a comprehensive exploration of attorney-client privilege as a fundamental institution of the legal system ensuring an appropriate level of confidentiality in lawyer-client relationships. The author conducts a thorough analysis of the legislative definition and regulation of attorney-client privilege in Ukraine, examining in detail its legal content, boundaries, and protection mechanisms. Special attention is paid to comparing national legislation with relevant international standards, particularly the case law of the European Court of Human Rights (ECHR).

The paper systematically highlights the relevance of this issue in the modern context of digitalization, which creates new challenges for protecting confidential information and requires rethinking traditional approaches to ensuring attorney-client privilege. The author reveals the multifaceted nature of attorney-client privilege, including such components as: the fact of seeking legal assistance, the motives for doing so, the content and nature of legal consultations, documents submitted to a lawyer, electronic correspondence, and other forms of communication.

A significant aspect of the study is the examination of recent case law, particularly *Reznik v. Ukraine* (2025), which has become an important precedent emphasizing the need for a clear definition of attorney-client privilege and the implementation of effective legal protection mechanisms in national

legislation. The author identifies and analyzes problematic aspects of current legal regulation and enforcement practices related to inconsistencies in Ukrainian legislation and the absence of unified standards for protecting confidential information.

Based on the conducted analysis, the article proposes a set of scientifically grounded directions for improving the legal protection of attorney-client privilege. These include: harmonizing national legislation with international standards, strengthening judicial oversight mechanisms for ensuring compliance with the principle of confidentiality, improving cybersecurity procedures for protecting electronic data, and implementing additional legal guarantees for lawyers in the course of their professional activities.

In conclusion, the author substantiates the necessity for systematic improvement of the legislative regulation of attorney-client privilege in Ukraine to ensure a high level of confidentiality in legal practice in accordance with European standards and ECHR case law. The research highlights the critical importance of developing clear procedures for identifying information protected by attorney-client privilege and establishing effective mechanisms for its protection, particularly in the context of interactions with law enforcement agencies and courts during investigative actions.

Key words: attorney-client privilege, confidentiality, ECHR, international standards, digitalization, legal regulation.

Постановка проблеми. Інститут адвокатської таємниці є наріжним каменем у системі правових гарантій адвокатської діяльності та фундаментальною основою довірчих відносин між адвокатом і клієнтом. Забезпечення конфіденційності інформації, отриманої адвокатом у процесі здійснення професійної діяльності, є необхідною передумовою для ефективного захисту прав та законних інтересів осіб, що звернулися за правовою допомогою.

Актуальність дослідження предмету адвокатської таємниці обумовлена низкою факторів. По-перше, в умовах цифровізації суспільства та розвитку інформаційних технологій виникають нові виклики щодо захисту конфіденційної інформації, що зумовлює потребу в переосмисленні традиційних підходів до визначення обсягу адвокатської таємниці. По-друге, євроінтеграційні процеси вимагають гармонізації українського законодавства з міжнародними стандартами, зокрема, у сфері регулювання адвокатської діяльності. По-третє, сучасна практика Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) формує нові вимоги до правового регулювання адвокатської таємниці, що потребує відповідного наукового осмислення та впровадження в національне законодавство.

Незважаючи на законодавче закріплення поняття адвокатської таємниці в Україні, на практиці виникають численні питання щодо визначення предмету такої таємниці, її обсягу та меж. Нормативні положення, що містяться в різних правових актах, не завжди узгоджені між собою, що створює підґрунтя для неоднозначного тлумачення. Крім того, відсутність чітких процедур ідентифікації та захисту інформації, що становить адвокатську таємницю, призводить до ризиків її необґрунтованого розголошення або використання в інтересах третіх осіб.

Стан дослідження проблеми. Питання адвокатської таємниці були предметом досліджень багатьох українських науковців. Зокрема, теоретичні та практичні аспекти адвокатської таємниці висвітлювали у своїх працях Т.В. Варфоломєєва, І.Ю. Гловацький, Р.Ю. Гревцова, С.О. Іваницький, С.М. Логінова, О.В. Маленко, М.М. Погорецький, О.Г. Яновська та інші. Водночас, до цього часу в науковій літературі відсутній єдиний підхід до визначення предмету адвокатської таємниці, а новітня практика ЄСПЛ, зокрема справа *Reznik v. Ukraine* (2025), актуалізує необхідність подальших досліджень у цій сфері.

Метою статті є комплексний аналіз теоретико-правових підходів до визначення предмету адвокатської таємниці, а також розробка пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання в цій сфері.

Для досягнення поставленої мети визначено наступні **завдання**:

- проаналізувати міжнародні стандарти та національне законодавство щодо визначення предмету адвокатської таємниці;
- систематизувати доктринальні підходи до розуміння предмету адвокатської таємниці;
- визначити основні складові предмету адвокатської таємниці;
- виявити проблемні аспекти правового регулювання адвокатської таємниці в Україні.

Виклад основного матеріалу. Питання визначення предмету та обсягу адвокатської таємниці було вчергове актуалізоване справою *Reznik v. Ukraine* (заява № 31175/14), яка була вирішена Європейським судом з прав людини 23 січня 2025 року. Зокрема, ЄСПЛ наголошує, що національне законодавство повинно містити конкретні положення, що визначають обсяг адвокатської таємниці та розробляти адекватні правила і процедури для ідентифікації та захисту матеріалів, які підпадають під цю таємницю [1].

Справа стосувалася обшуку, проведеного поліцією у помешканні заявників (Заявники – Михайло Резнік, Тамара Резнік, Олексій Резнік та Микола Резнік – є громадянами України, які проживають у місті Бровари). Обшук проводився в рамках розслідування Міністерством внутрішніх справ низки злочинів, які нібито були вчинені керівництвом Інформаційного центру (державної інформаційно-технологічної компанії), зокрема зловживання владою та привласнення коштів. Михайло Резнік надавав юридичні послуги цьому Центру. У ході обшуку були вилучені пристрої для зберігання персональних даних та документи, які, за словами заявників, підпадали під адвокатську таємницю. Хоча заявник не стверджував, що якісь конфіденційні матеріали фактично були вилучені з цих носіїв, Суд вважає, що сам факт вилучення, передачі і доступу до електронних пристроїв адвоката, які потенційно могли містити такі матеріали, без будь-якого зовнішнього нагляду або інших гарантій є, на думку Суду, непропорційним втручанням у права заявника [1].

Відповідно до п. 2.3.1. Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, прийнятого делегацією дванадцяти країн-учасниць на пленарному засіданні у Страсбурзі 1 жовтня 1988 року «конфіденційність є першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката». У п. 2.3.2. зазначеного документу передбачено, що «адвокат зобов'язаний однаковою мірою зберігати в таємниці як відомості, одержані ним від клієнта, так і інформацію про клієнта, надану йому у процесі надання послуг клієнту» [2].

Поняття адвокатської таємниці закріплено в ч. 1 ст. 22 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», якою передбачено, що адвокатською таємницею є «будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику адвоката, стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта, а також питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правничої допомоги з передбачених цим Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання, зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката, складені ним документи, інформація, що зберігається на електронних носіях, та інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності» [3].

Варто звернути увагу, що законодавець використовує формулювання «будь-яка інформація», що вказує на максимально широкий обсяг конфіденційних відомостей. Також зазначено, що зберігати таємницю зобов'язані не лише сам адвокат, а й помічник адвоката, стажист та інші особи, які працюють з адвокатом на підставі трудових відносин. Особливо важливим є те, що адвокатська таємниця поширюється не лише на відомості про клієнтів, з якими укладено договір, але й на інформацію про осіб, яким було відмовлено в укладенні договору. Законодавець конкретизує предмет адвокатської таємниці, зазначаючи, що адвокатською таємницею є інформація про:

- питання, з яких зверталися до адвоката;
- зміст порад, консультацій та роз'яснень;
- складені адвокатом документи;
- інформація на електронних носіях;
- будь-які інші відомості, отримані під час здійснення адвокатської діяльності.

Окремо згадується інформація, що зберігається на електронних носіях, що важливо в контексті цифровізації адвокатської діяльності.

Таким чином, дане визначення створює міцну правову основу для захисту конфіденційної інформації в адвокатській діяльності, хоча на практиці можуть виникати питання щодо конкретних меж адвокатської таємниці та процедур її захисту, особливо у взаємодії з правоохоронними органами та судами.

Відповідно до ст. 10 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09 червня 2017 р., адвокатською таємницею є:

- факт звернення особи за правовою допомогою;
- будь-яка інформація, що стала відома адвокату, адвокатському бюро, адвокатському об'єднанню, помічнику адвоката, стажисту або іншій особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом (адвокатським бюро, адвокатським об'єднанням), у зв'язку з наданням професійної правничої (правової) допомоги або зверненням особи за правовою допомогою;
- зміст будь-якого спілкування, листування та інших комунікацій (в тому числі з використанням засобів зв'язку) адвоката, помічника адвоката, стажиста з клієнтом або особою, яка звернулася за наданням професійної правничої (правової) допомоги;
- зміст порад, консультацій, роз'яснень, документів, відомостей, матеріалів, речей, інформації, підготовлених, зібраних, одержаних адвокатом, помічником адвоката, стажистом або наданих ним клієнту в рамках професійної правничої (правової) допомоги чи інших видів адвокатської діяльності [4].

На думку О.В. Маленко, під адвокатською таємницею «слід розуміти фактично будь-яку інформацію, якою володіє адвокат у зв'язку із наданням ним професійної юридичної допомоги клієнту»

[5, с. 119]. І.Ю. Гловацький наголошує, що до предмету адвокатської таємниці варто відносити «не лише сам факт звернення певної особи щодо його захисту, а дані про те, хто саме звертався до адвоката із цим питанням» [6, с. 313].

Р.Ю. Гревцова вважає, що таємниця звернення осіб із проханням про надання правової допомоги має зберігатися навіть тоді, коли доручення про надання такої допомоги не було прийнято адвокатом. Адвокат має зберігати у таємниці і відомості про мотиви відмови у прийнятті відповідного доручення (наприклад, через переконання адвоката у відсутності правових чи фактичних підстав для його виконання) [7, с. 71].

О.Г. Яновська, визначаючи поняття предмету адвокатської таємниці, також включає до його змісту факт звернення до адвоката, а також питання, з якими громадянин чи юридична особа зверталася до нього, суть консультацій, порад, роз'яснень та будь-яку іншу інформацію, що стосується юридичної допомоги [8, с. 31].

С.М. Логінова вважає, що предметом адвокатської таємниці є факт звернення до адвоката, мотиви, що спонукали до звернення, відмова адвоката від доручення та її мотиви, умови договору про надання юридичної допомоги, документи, які передані адвокату клієнтом, суть консультацій, порад та роз'яснень, правові документи, що складені адвокатом, відомості, які отримані з матеріалів справи, процесуальні дії адвоката, що спрямовані на реалізацію прав клієнта, відомості про особисте життя клієнта та членів його родини, будь-які інші відомості, що можуть бути розголошені лише з дозволу клієнта [9, с. 13].

М.М. Погорецький дійшов висновку, що предметом адвокатської таємниці є:

- 1) будь-яка інформація, що стала відома адвокату, помічнику та стажисту адвоката, особі, яка перебуває у трудових відносинах з адвокатом, про клієнта;
- 2) питання, з яких клієнт (особа, якій відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з передбачених Законом підстав) звертався до адвоката, адвокатського бюро, адвокатського об'єднання;
- 3) зміст порад, консультацій, роз'яснень адвоката;
- 4) електронна переписка між адвокатом та його підзахисним, зміст їхніх телефонних розмов, телеграфної чи іншої кореспонденції;
- 5) складені адвокатом документи, інформація, що зберігається на електронних носіях;
- 6) інші документи і відомості, одержані адвокатом під час здійснення адвокатської діяльності;
- 7) факт звернення клієнта до адвоката за правовою допомогою [10, с. 423].

Таким чином, О.В. Маленко, І.Ю. Гловацький, О.Г. Яновська та інші автори підкреслюють, що адвокатська таємниця охоплює будь-яку інформацію, яку адвокат отримує у зв'язку з наданням юридичної допомоги клієнту. Це включає не лише сам факт звернення до адвоката, а й дані про особу, яка звернулася, питання, з якими вона зверталася, суть консультацій, порад, роз'яснень та іншу інформацію, пов'язану з юридичною допомогою. Р.Ю. Гревцова наголошує, що адвокат зобов'язаний зберігати таємницю навіть у випадках, коли він відмовляється від доручення. Це стосується як факту звернення, так і мотивів відмови, наприклад, через відсутність правових підстав для надання допомоги. С.М. Логінова та М.М. Погорецький деталізують предмет адвокатської таємниці. М.М. Погорецький також включає до предмету адвокатської таємниці інформацію, отриману від осіб, яким було відмовлено в укладенні договору про надання правової допомоги з підстав, передбачених законом.

Разом з тим, усі автори підкреслюють, що адвокат зобов'язаний зберігати конфіденційність усієї інформації, отриманої від клієнта або в процесі надання юридичної допомоги. Розголошення таких відомостей можливе лише з дозволу клієнта.

О.М. Дроздов та О.В. Дроздова зазначають, що «потрібно чітко визначити в законодавстві, що саме охоплюється адвокатською таємницею, щоб запобігти її неконтрольованому порушенню» [11]. Автори наголошують на необхідності законодавчого врегулювання правил та підстав для втручання у професійну таємницю адвоката.

Висновки. Питання предмету та обсягу адвокатської таємниці має фундаментальне значення для забезпечення належного функціонування інституту адвокатури, що підтверджується як міжнародними стандартами, так і новітньою практикою ЄСПЛ, зокрема справою *Reznik v. Ukraine* (2025), де Суд наголосив на необхідності чіткого визначення обсягу адвокатської таємниці та розробки адекватних процедур захисту інформації, що становить таку таємницю.

Аналіз міжнародних стандартів, зокрема Загального кодексу правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства, дозволяє стверджувати, що конфіденційність визнається «першорядним і фундаментальним правом та обов'язком адвоката», що підкреслює важливість належного визначення предмету адвокатської таємниці.

Національне законодавство України (Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Правила адвокатської етики) достатньо детально регламентує поняття адвокатської таєм-

ниці, встановлюючи широкий перелік відомостей, що становлять її предмет. Водночас, порівняльний аналіз нормативних положень свідчить про певні розбіжності у визначенні обсягу адвокатської таємниці, що створює ризики неоднозначного тлумачення.

На основі аналізу доктринальних підходів можна виділити наступні складові предмету адвокатської таємниці:

- факт звернення до адвоката та особу, яка звернулася;
- мотиви звернення та питання, з яких особа зверталася до адвоката;
- факт та мотиви відмови адвоката від прийняття доручення;
- умови договору про надання правової допомоги;
- всю інформацію, отриману від клієнта, та документи, передані ним;
- зміст консультацій, порад та роз'яснень, наданих адвокатом;
- документи, підготовлені адвокатом, та його процесуальні дії;
- електронну переписку, телефонні розмови та іншу кореспонденцію;
- відомості про особисте життя клієнта та членів його родини.

Особливої уваги заслуговує питання про те, що адвокатською таємницею є не лише відомості, отримані в рамках виконання доручення клієнта, але й інформація, отримана при зверненні особи, якій було відмовлено в укладенні договору. Це положення відповідає високим стандартам захисту професійної таємниці.

Встановлено, що чинне законодавство України в цілому відповідає міжнародним стандартам щодо визначення предмету адвокатської таємниці, проте потребує подальшого удосконалення в частині систематизації переліку відомостей, що становлять адвокатську таємницю, та забезпечення узгодженості між різними нормативно-правовими актами.

З метою посилення гарантій захисту адвокатської таємниці доцільно розробити детальні процедури ідентифікації та захисту інформації, що становить предмет адвокатської таємниці, відповідно до рекомендацій, викладених у рішенні ЄСПЛ у справі *Reznik v. Ukraine*.

Таким чином, комплексний аналіз нормативних положень та наукових підходів до визначення предмету адвокатської таємниці дозволяє стверджувати, що законодавство України загалом встановлює широкий перелік відомостей, що підлягають захисту в рамках адвокатської таємниці, проте існує потреба в подальшому вдосконаленні правового регулювання для забезпечення ефективного захисту професійної таємниці адвоката.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. *Reznik v. Ukraine*: European Court of Human Rights (Fifth Section) Application no. 31175/14 23.01.2025. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-240192>.
2. Загальний кодекс правил для адвокатів країн Європейського Співтовариства: Міжнародний документ від 01.10.1988. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_343#Text.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 № 5076-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#Text>.
4. Правила адвокатської етики: Документ з'їзду адвокатів України від 09.06.2017. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/n0001891-17#Text>.
5. Маленко О.В. До питання про адвокатську таємницю та її межі. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2019. Вип. 1. С. 111–120.
6. Діяльність адвоката-захисника у кримінальному процесі: навч. посіб. / І.Ю. Гловацький; Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. К.: Атіка, 2003. 352 с.
7. Гревцова Р.Ю. Проблеми застосування та вдосконалення законодавства України щодо відносин адвоката з клієнтами. *Організація адвокатури і надання правової допомоги в демократичному суспільстві*. К., 2002. С. 70–78.
8. Яновська О. Адвокатська таємниця як правова гарантія адвокатської діяльності: пропозиції до законодавства. *Право України*. 1997. № 2. С. 33–36.
9. Логінова С.М. Адвокатська таємниця: теорія і практика: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.10. КНУ ім. Т. Шевченка. К., 2002. 19 с.
10. Погорецький М.М. Поняття кримінальних процесуальних гарантій адвокатської таємниці. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 4. С. 421–428.
11. Дроздов О.М. Дроздова О.В. Адвокатська таємниця під загрозою: погляд ЄСПЛ на необхідність оскарження дозволу на обшук під час досудового розслідування в Україні. *Судова юридична газета*. URL: <https://sud.ua/uk/news/blog/321513-advokatskaya-tayna-pod-ugrozoy-vzglyad-espch-na-neobkhodimost-obzhalovaniya-razresheniya-na-obysk-v-khode-dosudebnogo-rassledovaniya-v-ukraine> (дата звернення: 22.02.2025).